

1923

Azərbaycanın özü qədr abədi

2016

Məlum olduğu kimi, ilk insan birliklərinin formalaşdığı yaşayış məskənlərindən biri hesab edilən Azərbaycan həm də qədim dövlətçilik ənənələrinə malik olan bir ölkədir. Bundan başqa, Azərbaycanda müfəkkir düşüncəsinin, siyasi və ədəbi təfəkkürün izləri də çox dərinləşir. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev böyük tarixi keçmiş, möhkəm milli əsasları, geniş siyasi və ədəbi dünyagörüşü olan qədim və inkişaf etmiş bir xalqın çoxəsrlik və çoxcəhətli ənənələrinin meydana çıxardığı qüdrətli dövlət xadimidir.

Əsrlər boyu Azərbaycanda baş vermış ictimai-siyasi dəyişikliklər, ərazi bütövlüyü və milli müəyyənlilik uğrunda aparılmış mübarizələr, region ölkələri ilə münasibətlər, irdək işığında keçilmiş çoxəsrlik yollar ədəbiyyatın, elmin, maarifçiliyin, incəsənətin mötəbər simalarını yetirdiyi kimi, böyük siyasətin də görkəmli yaradıcılarını ərsəyə getirməli idi. Heydər Əliyev Azərbaycanın çoxəsrlik ictimai-siyasi təfəkkürünün formalaşdırılıb XX əsrdə meydana çıxardığı görkəmli dövlət xadimidir. Fikrimizə, Heydər Əliyev - Azərbaycanın Nizamı Gəncəvidən və Bəhmenyardan, Atabəylərdən və Səfəvilərdən, Məhəmməd Füzulidən, Mirzə Fətəli Axundzadədən, Cəlil Məmmədquluzadədən, Hüseyn Caviddən Üzeyir Hacıbəyliyə qədər keçdiyi şərəfli və məsuliyyətli tarixi yolun qanunauyğun məntiqi nəticəsi kimi dünyaya gəlmiş möhtəşəm parlaq simadır.

Dünya miqyası Heydər Əliyev, hər şeydən qabaq, Azərbaycan hadisəsidir. O, çoxəsrlik tarixi və böyük ənənələri olan Azərbaycan ölkəmizə və xalqımıza, bütövlükdə bəşəriyyətə bəxş etdiyi nadir tarixi şəxsiyyətdir. Geniş dünyagörüşə malik olan görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin çoxcəhətli fəaliyyətinin milli və bəşəri dəyərlər vəhdətində cəmləşmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin dövlətçilik təlimində azərbaycançılıq əsas, aparıcı yer tutur. O, azərbaycançılığı mənsub olduğu xalqın ən ali keyfiyyətlərini özündə birləşdirən siyasi-ideoloji və ümummilli dəyər olmaqla bərabər, həm də bəşəri düşüncəni zənginləşdirən, yüksək mənada insanlığa xidmət edən özünəməxsusluq kimi qəbul etmişdir. Heydər Əliyev ölkəmizdə çoxəsrlik azərbaycançılıq ideallarını milli dövlətçilik ideologiyası səviyyəsinə qaldıran ümummilli liderdir.

Ölkəmizdə ictimai və ədəbi fikirdə vətən və xalq anlayışının tarixi çox qədim olsa da, azərbaycançılıq məfkurəsinin meydana gəlməsi XIX əsrdən etibarən mövcud olmuşdur. Ölkəmizin ədəbiyyatı və mətbuatı Azərbaycan ölkəsi, Azərbaycan dili, azərbaycanlı, Azərbaycan milləti anlayışlarını XX əsrin əvvəllərində daha da qüvvələndirmişdir. Müstəqil dövlətçilik ideyası da həmin dövrdə qüvvələnmiş, ədəbi düşüncədən siyasi təfəkkürə qədər yüksəlmiş və dərinləşmişdir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti məhz qüvvətli və davamlı milli idealların işığında meydana çıxmışdır. Lakin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ömrü qısa olduğu üçün azərbaycançılıq müstəqil dövlətin ümummilli ideologiyası səviyyəsinə gəlib çıta bilməmişdir. Sovet hakimiyyəti illərində isə hakim kommunist ideologiyası azərbaycançılığı arxa plana keçirmiş, bunun əvəzinə ən yaxşı halda vətənpərvərlik ideyası ədəbiyyatda yerləşmişdir.

Məhz ümummilli lider Heydər Əliyev yaşadığı dövrün siyasi quruluşunun sərt qadağalarına baxmayaraq, azərbaycançılıq anlayışının geniş müstəvidə baxışlar sistemini formalaşdırmışdır. Heydər Əliyevin simasında tariximizdə ilk dəfə olaraq Azərbaycan məsələsinə dövlət səviyyəsində kompleks şəkildə yanaşılmış, problemə ardıcıl siyasi münasibət bəslənmiş və konkret nəticələr əldə olmuşdur. Azərbaycançılıq dövlət ideologiyası səviyyəsində formalaşdırılması və təsdiq edilməsi, qəbul olunması Heydər Əliyevin müstəqil dövlətçilik uğrunda mübarizəsinin əsas ana xətlərindən birini təşkil edir. Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev azərbaycançılıq siyasətinin özünün çoxcəhətli fəaliyyətinin bütün mərhələlərində əsas kimi götürmüş, bu ideologiyanın xalqın milli şüurunda və dövlətçilik təfəkküründə inkişaf etdirilib möhkəmləndirilməsi işini həyatının mənasına, siyasətinin əsas hərkətverici qüvvəsinə çevirmişdir. Məhz Heydər Əliyevin çoxcəhətli və ardıcıl siyasi sayəsində azərbaycançılıq ictimai-ədəbi mühitdə ümummilli hərəkat, siyasi müstəvidə dövlət ideologiyası mahiyyəti qazanmışdır.

Qeyd etdiyimiz kimi, çoxillik siyasi fəaliyyətin bütün dövrlərində tarixi verdiyi şansları, yaratdığı imkanları hamısında Heydər Əliyev özünü Azərbaycanca həsr etmiş, Azərbaycan ideali uğrunda daim mübarizə aparmışdır. Hələ Azərbaycan SSR Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinə başçılıq etdiyi illərdən və sovet hakimiyyəti zamanı ölkəmizə rəhbərliyinin birinci dövründə böyük keçidlik ümidi ilə milli dövlətçilikə naminə həyata keçirdiyi genişmiqyaslı siyasi-ideoloji, iqtisadi-mədəni, ədəbi-tarixi tədbirlər sonrakı mərhələdə qazanılmış müstəqilliyinin möhkəm təməlini, etibarlı bünövrəsini təşkil etmişdir. Məlum olduğu kimi, ortı əsrlərdə Səfəvilərin hakimiyyəti illərində azərbaycançılıq amili dövlət siyasətinin bütün istiqamətlərini dəyiş, müəyyən sahələrini əhatə edə bilmişdi. Azərbaycan xanlığının dövründə də ölkə parçalandığı üçün vahid milli siyasətin həyata keçirilməsi mümkün olmamışdı. Çar Rusiyası Azərbaycanı işğal etdikdən sonra ölkədə ümumi maarifçilik sahəsində müəyyən irəliləyişlər olsa da, siyasi proseslərdə azərbaycançılıq pərdə arxasına keçirilmiş, milli faktörün imperiya maraqlarının icarəsinə aridilməsi siyasəti ön plana çəkilmişdir. Analoji siyasət Sovetlər İttifaqı tərəfindən də eyni dərəcədə, hətta bir qədər də şiddətlə və "ustalıqla" gündəmdə saxlanılmışdır. Bütün bunlara əsasən qətiyyətlə demək olar ki, Azərbaycanın çoxəsrlik tarixində Heydər Əliyev qədər uzun müddət və ardıcıl şəkildə azərbaycançılıq siyasəti ilə məşğul olan ikinci bir dövlət xadimi olmamışdır. Azərbaycan SSR-in Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin rəhbərliyindəki fəaliyyətini də nəzərə alsaq, demək olar ki, Heydər Əliyev qırx ildən artıq bir dövrdə azərbaycançılıq ideyası ilə dövlət işi səviyyəsində məşğul olmuşdur. Sovetlər İttifaqının rəhbərliyi ilə ənlaşqılı münasibətlər qurmağı bacarmış Heydər Əliyevin Azərbaycan geridə qalmış aqrar respublikadan hertərəfli inkişaf etmiş ölkəyə çevirməsi mühüm tarixi hadisədir. Eyni zamanda, Heydər Əliyevin Azərbaycanca rəhbərliyinin birinci dövründə, konkret olaraq 1978-ci ildə Azərbaycan dilini ölkəmizin konstitusiyasına dövlət dili kimi də-

xil etdirməyə nail olması da misilsiz tarixi hadisələrdən biridir. Nəzərə almaq lazımdır ki, həmin dövrdə neinki Orta Asiya respublikalarında, heç Siyasi Bürodə böyük təmsilçiləri olan Ukraynada da xalqın dili dövlət dili səviyyəsinə çatdırıla bilməmişdi. Buna görə də Sovetlər İttifaqında vahid beynəlmillətçilik prinsiplərinin həyata keçirildiyi bir zamanda Azərbaycan dilinin rəsmi olaraq dövlət dili kimi qəbul olunması çoxəsrlik dövlətçilik tariximizin nadir hadisəsidir. Azərbaycan dilinin sovet hakimiyyəti dövründə dövlət dili statusu qazanması Azərbaycan Respublikasının gələcək müstəqilliyinin mühüm təminatlarından biri idi. Bu hadisə Heydər Əliyevin dövlət xadimi olaraq hələ sovet hakimiyyəti illərindəki azərbaycançılıq idealının açıq və parlaq təzahürü, böyük qələbəsi idi. Bu yolla Heydər Əliyev keçmiş sovet rejimi dövründə bütün çətinliklərə baxmayaraq, ölkəmizdə milli istiqlal düşüncəsinin əsaslarını formalaşdırmaq kimi məsuliyyəti və şərəfli bir vəzifəni böyük ustalıqla həyata keçirmişdir. Bundan başqa, Sovetlər ölkəsi ilə münasibətləri tərs gələn milli istiqlalçıların - Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, akademik

Heydər Əliyevin dövlətçilik təlimində AZƏRBAYCANÇILIQ

Ziya Bünyadovun, xalq yazıçısı Mirzə İbrahimovun, böyük vətəndaş alim Abbas Zamanovun, xalq şairləri Bəxtiyar Vahabzadənin, Xəlil Rzanın və başqalarının böyük daşığı ölkə rəhbəri Heydər Əliyev olmuşdu. İndi Azərbaycan Respublikasının keçən əsrin yetmiş-səksəninci illərində baş verən əsas siyasi-iqtisadi, elmi-mədəni hadisələri yenidən təhlil edilərkən görünən və görünməyən bütün proseslərin alt qatında, fəlsəfəsində, mahiyyətində millilik amini, müstəqillik düşüncəsinin, milli dövlətçilik təfəkkürünün varlığını, mövcudluğunu çox aydın surətdə görmək olur. Lakin ən böyük dəhşətli çətin ideoloji məhdudiyyətlər mühitində həmin prosesləri yaşayın-hazırlayın-həyata keçirərkən böyük gələcəyi görmək istedadına malik olmaqdən ibarət idi. Bu mənada Heydər Əliyev dövlətçilikdə qeyri-adi müdriklik və uzaqgörənlik istedadına malik olan qüdrətli liderdir. Bu böyük dövlət xadiminin müdriklik və uzaqgörənliyinin hərkətverici qüvvəsi Vətənə, xalqa, doğma torpağa sonsuz inam və məhəbbətdən, sınaqlardan çıxmış böyük siyasi təcrübədən yığılmışdır. Heydər Əliyev keçdiyi çətin və şərəfli yolla Sovetlər İttifaqında beynəlmillətçilik ideologiyasının sərt dövlətçilik prinsipi kimi qəbul edildiyi dövrlərdə vətənpərvər dövlət xadimi olub, Kremlin zirvəsinə qədər yüksəlməyin mümkünlüyünü sübut etmişdir. Azərbaycanda Sovetlər İttifaqının ən sərt dövrlərində Heydər Əliyevin özünəməxsus bir siyasətə azərbaycançılıq istiqamətində həyata keçirdiyi böyük tədbirlər gələcək dövlət müstəqilliyinin təməllərini çevirmişdir. Bütün bunlara görə Heydər Əliyev üçün uzaqgörən bir dövlət xadimi olaraq cəkmüş sovet ideologiyasından yeni müstəqil dövlətçilik siyasətinə keçmək çətinlik yarada bilməmişdir. Keçmiş sovet dövlətinin mərkəzdəki və respublikalardakı rəhbərliklərin bir çoxlarını adları dağılmış imperiya ilə birlikdə arxivə gətirdiyi halda, Heydər Əliyevin portretləri milli azadlıq hərəkatının bayraqları ilə birlikdə meydanlara yüksəkələrə qaldırılırdı. Deməli, Azərbaycan xalq hərəkatı, milli azadlıq mübarizəsi böyük dövlət xadimi Heydər Əliyevin böyük azərbaycançılıq ideallarından keçib gəlmişdi. Bu mənada Sovetlər İttifaqı dağıldıqdan sonra müstəqillik qazanmış gənc respublikalardan demək olar ki, mütləq ekseriyyətinin rəhbərliklərindən fərqli olaraq Heydər Əliyev və ümumiyyətlə Azərbaycan xüsusi bir "keçid dövrü" yaşamamışdır. Əksinə, Azərbaycan üçün Heydər Əliyev epoxasının birinci mərhələsi sovet sosialist sistemindən müstəqil dövlətçilik ərəsinə keçid dövrü xarakteri daşımışdır. Milli ideologiyanın formalaşdırılması baxımından digər keçmiş sovet respublikalarının müstəqilliyin ilk illərində üzlişdikləri çətinlikləri uzaqgörən dövlət xadimi Heydər Əliyevin apardığı məqsədyönlü siyasət sayəsində Azərbaycan xalqı müstəqil dövlətçiliyi qazanana qədər yaşamışdı. Xalqın tələbi ilə yenidən rəhbərliyə qayıdan Heydər Əliyevin qüdrətinin işığında Azərbaycanda keçid prosesləri sürətlə getmiş, zaman etibarlı qısa bir müddətdən sonra ölkəmizdə müstəqil dövlət quruculuğu öz təbii, qanunauyğun məcrasına salınmışdır. Məhz buna görədir ki, Azərbaycan müstəqillik qazanmış keçmiş sovet respublikaları ilə müqayisədə milli ideologiya baxımından bir mərhələ qabaqdadır.

Azərbaycanın müstəqillik dövrünün vəzifələrini də görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev dönmədən, qətiyyətlə həyata keçirmişdir. Cəmiyyət həyatında bütün sahələr üzrə dövlət idarəçiliyinin genişmiqyaslı islahatlarını aparaq yenidən qurmaq işinin baş memarı Heydər Əliyev oldu. Məktəb islahatları da, torpaq islahatları da, geniş mənada cəmiyyəti yeniləşdirməyin, möhkəmləndirməyin təməl prinsipləri də Heydər Əliyev tərəfindən qətiyyətlə həyata keçirilmişdir. Heydər Əliyev keçmiş sovet hakimiyyəti ilə yeni müstəqil dövlətçilik anlayışı arasında ələ bir möhkəm sədd yaratdı ki, daha heç kəsə bir daha geriye qayıtmadığı cürət və cəsarət qalmadı. Uzaqdan-yaxından Azərbaycanı parçalamıq niyyətində olanlar da Heydər Əliyevə dərin inam bəsləyən

və onun ətrafında sıx birləşən xalqın bütövlüyünün qarşısında geri çəkilməyə məcbur oldu. Çox mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə çevriliş cəhdləri, separatçılıq meyilləri ilə çıxış edən hərbi müxalifətə demokratik müxalifəti bir-birindən ayıraraq, özgə dəyişmələri dağınsı fırlatmağa can atırların arxlarını kəsmək də Heydər Əliyev müstəqil hüquqi dövlətin qarşının dünyəvi prinsiplər əsasında ahdəngdə işləməsinə təmin etməyi bacarmışdır. Görkəmli dövlət xadiminin Naxçıvan Muxtar Respublikasındakı fəaliyyəti dövrü Azərbaycanda müstəqil dövlət quruculuğunun laboratoriyası funksiyasını daşımışdır. Bu məsuliyyəti və şərəfli illər Azərbaycan dövlətçiliyinin çətin və zəruri sınaq mərhələsi idi. Naxçıvan Ali Məclisinin Sədri kimi Heydər Əliyevin Naxçıvan Muxtar Respublikasında qəbul etdiyi tarixi qərarlar o zamankı Azərbaycan rəhbərliyi üçün "yolverilməz hallar" səviyyəsində anlaşılsa da, xalqımız tərəfindən ölkənin gələcəyinə, müstəqilliyinə yasadılacağına böyük ümidlər kimi qəbul edilmişdi. Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətinin rəhbərliyində vətənpərvər Azərbaycan xalqının arzularının və ümidlərinin dağında gəlmişdi. Dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycanı rəsmi və ya qeyri-rəsmi olaraq tanınamışdan çox qabaq Heydər Əliyevi tanıdıqları üçün qısa müddətdə ölkəni də tanımalı oldular və Azərbaycan dünya birliyində öz yerini tuta bildi. Bu mənada Naxçıvan - möhtəşəm Heydər Əliyev abidəsinin pəydestalı, Bakı - böyük baş meydanı, bütövlükdə Azərbaycan isə onun əzəmətli heykəli-dir. Heydər Əliyev ölkəmizin bütün hüddüdlərini əhatə edən Azərbaycan xəritəsidir. Yaxud da Heydər Əliyev dünya xəritəsində Azərbaycanın nadir kompasıdır. Azərbaycanın yerini göstərmək üçün Heydər Əliyevi tanımaq yetərli idi. Bütün bunlara görə azərbaycançılıq ideologiyası Azərbaycan tarixinə Heydər Əliyevin dövlətçilik təlimi kimi daxil olmuşdur. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin inkişaf etdirilməsi təliminin möhkəm əsasları da Heydər Əliyev tərəfindən yaradılmışdır.

Azərbaycanda milli birlik və həmrəylik ideyasının həyata keçirilməsi də azərbaycançılıq ideasına xidmətin ifadəsidir. Azərbaycan dili anlayışı kimi, Heydər Əliyevin keşfi olan Azərbaycan xalqı anlayışının da ölkəmizdə bərqərar olması müstəqil dövlətin daxili sabitliyinin təmin edilməsinə, tolerantlıq mühitinin formalaşdırılmasına xidmət edir. Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan Azərbaycan xalqı anlayışı azərbaycançılıq prinsiplərinin ölkəmizdəki bütün etnik qruplar tərəfindən vahid prinsip kimi qəbul edilməsinə imkan yaradan müdrik bir dövlətçilik təlimidir.

Dünya azərbaycanlıları anlayışı da Azərbaycanın çoxəsrlik dövlət siyasətində Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan mühüm xidmətlərdən biridir. Sovet hakimiyyəti illərində mövcud rejimin yaratdığı çətinliklərə baxmayaraq, məhədd şəkildə olsa da, dünya azərbaycanlıları ilə yaradılan əlaqələrin cığırın dövlət müstəqilliyinin ilk illərindən etibarən genişləndirilmiş, yeni əlaqələr yaradılmış, dünya azərbaycanlılarını birliyinə və həmrəyliyinə doğru böyük addımlar atılmışdır. Bu baxımdan Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri vəzifəsində işləyərkən görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin "31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarını Həmrəylik və Birlik günü haqqında" imzaladığı 16 dekabr 1991-ci il tarixli qərar son yüzillikdə dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan həmvətənlərimizin varlığını təsdiq edən və onlarla əlaqələrin zəruriliyini dövlət səviyyəsində rəsmiləşdirən ilk mühüm qərar kimi xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu, dünya azərbaycanlılarını həmrəyliyinin dövlət tərəfindən verilmiş birinci bəyannaməsi idi. "Dünya Azərbaycanlılarını Həmrəylik və Birlik günü haqqında"ki qərar muxtar respublika Ali Məclisi tərəfindən verilsə də, bütövlükdə Azərbaycanda, geniş mənada dünyada soydaşlarımız, həmvətənlərimiz arasında geniş əks-səda doğmuşdur. Beləliklə, dünya azərbaycanlılarının hər ilin 31 dekabrında Yer kürəsinin müxtəlif qitələrində qeyd etdikləri həmrəylik günü həmvətənlərimizin Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin daha da möhkəmləndirilməsi uğrunda səylərini birləşdirməsinə, ölkə-

mizin realılıqlarının beynəlxalq aləmdə yayılmasına geniş meydan açan dövlət əhəmiyyətli proqram statusu qazanmışdır.

Ölkəmizdə 2001, 2006 və 2012-ci illərdə dünya azərbaycanlılarının qurultaylarının keçirilməsi də möhtəşəm siyasi-tarixi hadisələrdir. Ulu öndərə məxsus "Dünya azərbaycanlılarını bir vətəni var, bu - Azərbaycan"ı kəlamı müasir dövrün azərbaycançılıq təliminin siyasi-ideoloji əsasını təşkil edir. Dünya azərbaycanlılarının birinci qurultayında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin tarixi nitqi azərbaycançılıq məfkurəsinin siyasini manifestidir. Heydər Əliyevin azərbaycançılıq təlimi dünya azərbaycanlılarını tarixi vətəni və vahid ideologiya ətrafında birləşdirir. Bundan başqa, Heydər Əliyevin 5 iyul 2002-ci il tarixli fərmanı ilə Xarici Ölkələrdə yaşayan Azərbaycanlılara iş üzrə Dövlət Komitəsinin, yaradılması dünya azərbaycanlılarını diaspor fəaliyyətinin təşkilinin milli dövlət siyasəti səviyyəsində qaldırıldığına sübutdur. Azərbaycan diasporunun formalaşması və inkişaf sahəsində qazanılan nailiyyətlər məhz həyata keçirilən həmin siyasətin bəhrələridir. Azərbaycanda xarici siyasətinin uğurla həyata keçirilməsində dünya ölkələrindəki diaspor təşkilatlarının səmərəli fəaliyyəti atılmış addımların uzaqgörənliyini bir daha təsdiq edir. Heydər Əliyevin müdrik siyasəti azərbaycançılıq ölkə şərhələrindən dünya birliyi səviyyəsinə çatmışdır. Azərbaycançılıq dünyada yaşayan bütün azərbaycanlıları birliyinə və həmrəyliyinin ideologiyasıdır. Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev ölkə miqyasında və dünya azərbaycanlıları müstəvisində azərbaycançılıqın ən uca zirvələrini fəth etmişdir. Sözüün orazlı mənasında Heydər Əliyev dünyada azərbaycançılıqın rəsmi təsdiqi.

Hazırda Azərbaycan Respublikasında Heydər Əliyevin müstəqil dövlətçilik təlimi, azərbaycançılıq ideologiyası dünyada dəyişən və inkişaf edən realılıqlarla, zənginləşən yeni proseslərlə birlikdə ölkəmizdə yaradıcı şəkildə ardıcıl olaraq həyata keçirilir. Beləliklə, möhkəm bünövrələr, böyük sütunlar üzərində yeni və möhtəşəm Azərbaycan qurulur. Ölkəmizin Prezidenti İlham Əliyevin çoxcəhətli, məqsədyönlü və yorulmaz fəaliyyəti, dövlətçilik işinə çoxaspektli düşünülmüş yanaşmaları, analitik təfəkkürü, müdrik siyasəti, dərin düşüncəsi ilə müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyinin yeni epoxası formalaşır.

Artıq hər kəsə yaxşı məlumdur ki, ulu öndər Heydər Əliyevin dövlətçilik təliminə uyğun olaraq milli mənafənin, dövlətçilik maraqlarının daim üstün tutulması Prezident İlham Əliyev siyasətinin təməl prinsipidir. Dövlət rəhbəri İlham Əliyevin siyasətində ən müxtəlif mövqelərdən, fərqli bucaqlardan ifadə olunan siyasi yanaşmaların hamısı azərbaycançılıq fəlsəfəsində, Azərbaycanın inkişafı naminə aparılan global işlərdə təməllərdir. Azərbaycançılıq bu böyük və müdrik siyasətin cəvherini təşkil edir. İlham Əliyev XXI əsrdə müstəqil Azərbaycanın yeni siyasətinin əsaslarını müəyyən edən, təzə istiqamətlər açan, yol göstərən görkəmli siyasi liderdir. Dövlət başçısında bu tip yüksək siyasətçi maharətinin olması müstəqil ölkənin inkişafının və xalqın xoşbəxt həyatının böyük təminatdır. Bu mənada yeni tarixi epoxada məhz İlham Əliyev kimi böyük siyasətçi yüksək idarəçiliyi özündə cəmləşdirən görkəmli bir dövlət xadiminin və mahir siyasətçinin Azərbaycanca rəhbərlik etməsi ölkənin və xalqın tarixi şansdır.

Görkəmli dövlət xadimi, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin milli, müstəqil dövlətçilik təlimi, sınaqlardan çıxmış siyasi kurs Prezident İlham Əliyevin çoxcəhətli fəaliyyətinin strategiyasını təşkil edir. Heydər Əliyev siyasi kursu - Azərbaycan qüdrətinin ümummilli inkişaf strategiyasının nəzəri-ideoloji əsaslandırın ibarətdir. Heydər Əliyev təlimi - ölkəmizin və xalqımızın irdəliş və tərəqqi yolunun uzunmüddətli proqramıdır. Heydər Əliyev fəlsəfəsi - Azərbaycan idealının ölkənin çoxcəhətli inkişafında özünüdəstəqləndirən dialektikasından ibarətdir. Ölkə Prezidenti İlham Əliyev Heydər Əliyev siyasi kursuna dərin, birmənalı sədaqətində, ikinci siyəsi əhəmi-

sınaqlardan çıxmış siyasi kursu qətiyyətlə, dönmədən, ardıcılıqla və yaradıcılıqla həyata keçirməkdə fərqli, üstün imkanlara və böyük potensiala, qeyri-adi enerjiyə və istedadla malikdir. Böyük sürətlə yeniləşən Bakı şəhəri, Azərbaycan iqtisadiyyatı, həyata keçirilən möhtəşəm layihələr - Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərləri, Bakı-Tbilisi-Qars-Naxçıvan dəmir yolu, Şimal-Cənub dəhlizi hər gün müasirləşən Azərbaycan cəmiyyəti məhz Heydər Əliyev siyasi kursunun yaradıcı şəkildə, ardıcılıqla davam etdirilməsinin real bəhrələri, sanballı töhfələridir.

Prezident İlham Əliyev ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi təlimini yeni dövrün və müasir Azərbaycanın realılıqları ilə daha da zənginləşdirən görkəmli siyasi xadimdir. Ümummilli lider Heydər Əliyevdən sonrakı tarixi mərhələnin meydana çıxardığı siyasi-ictimai realılıqlar, iqtisadi-hərbi proseslər, ideoloji-etnik problemlər mövcud siyasi kursun işığında hadisələrin və gedişatların yenidən dəyərləndirilməsinə tələb etdiyi məqamlarda Prezident İlham Əliyev istənilən məsələyə yaradıcı münasibət bəsləməyi, yeni müstəvidən yanaşmağı müvəffəqiyyətlə həyata keçirir. Bu mənada İlham Əliyev daim inkişafda olan, yeniləşib zənginləşən Heydər Əliyevçi siyasi təlimin, yeni dövlətçilik nəzəriyyəsinin yaradıcısıdır. İlham Əliyev - mövcud siyasi kursun inkişaf edən yeni epoxa ilə şərtlənən yeni dövrünün lideri səviyyəsində görkəmli təmsilçisidir. İlham Əliyev - Azərbaycanın sınaqlanmış yolu olan Heydər Ə-

liyevin yəhudilər, udilər, ingiloylar, talışlar, ləzgilər və başqa millətlərin nümayəndələri özlərini Azərbaycanda çox rahat hiss etmiş, buranı özlərinə əbədi vətən seçmişlər. Bu yolla Heydər Əliyevin azərbaycançılıq üzvi tərkib hissəsi kimi inkişaf etdirdiyi millətlərə münasibətlər zəminində XX əsr boyu Azərbaycanda neinki heç bir xoşagəlməz hadisə baş verməmiş, hətta ayrı-ayrı xalqların münasibətləri qohumluq səviyyəsində daha da möhkəmlənmişdir. Bütün bunlar Heydər Əliyevin çoxmillətli cəmiyyətdə apardığı ardıcıl millətlərə münasibətlər siyasətinin uğurlu nəticələridir.

Ölkəmizdə bütün sahələrdə olduğu kimi, azərbaycançılıq, millətlərə münasibətlər dirlərəsi dialoq və tolerantlıq sahəsində də görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin açdığı yollar, formalaşdırdığı ənənələr, müəyyən etdiyi istiqamət müstəqilliyin yeni tarixi epoxasında da yaradıcı şəkildə, ardıcılıqla davam və inkişaf etdirilir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin böyük qətiyyətlə həyata keçirdiyi azərbaycançılıq siyasəti əslində Heydər Əliyev təlimi ilə üst-üstə düşür və bir-birini təməlləyir. Azərbaycançılıq Heydər Əliyevin başlıca məzmununu və fəlsəfəsini təm şəkildə əks etdirir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin apardığı Heydər Əliyevçilik - azərbaycançılıq siyasətinin vəhdətdə, üzvi əlaqədə nəzərə alınmasını, birlikdə dərinləşən və əsaslı şəkildə qavranılmasını əhatə edir. Bundan başqa, cəmiyyət hadisələrinə yaradıcılıqla yanaşan Prezident İlham Əliyev azərbaycançılıq - Heydər Əliyev təlimini daim yeni ideyalarla, zəruri müddəalarla zənginləşdirərək daha da inkişaf etdirir. Bu mənada dövlət başçısının həyata keçirdiyi genişmiqyaslı və məqsədyönlü azərbaycançılıq - Heydər Əliyevçilik siyasəti müasir dünyanın və yeni Azərbaycanın realılıqların, çağırışları ilə daha da zənginləşdirilərək inkişaf etdirilmiş müasir təlimdir.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin azərbaycançılıq üzvi tərkib hissəsi kimi həyata keçirdiyi millətlərə münasibətlər siyasətinin müstəqillik illərinin sonrakı mərhələsində multikulturalizm siyasəti səviyyəsində təbliğ edilməsinə və daha da inkişaf etdirilməsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Azərbaycan vətəndaş həmrəyliyinin daha da möhkəmləndirilməsinə və inkişafına xidmət edən multikulturalizm siyasəti ölkəmizdə yaşayan ayrı-ayrı xalqların möhkəm birgə yaşayışının təmin edilməsinə mühüm rol oynayır. Azərbaycanda məskunlaşmış bütün xalqlar üçün yaradılmış bərabər şərait bütövlə normal və əhəngdar çoxmillətli cəmiyyətin formalaşmasına mühüm rol oynamışdır.

Bundan başqa, ulu öndər Heydər Əliyevin təlimində xüsusi əhəmiyyətə malik yer tutan dirlərəsi dialoq siyasəti müasir dövrdə daha da inkişaf etdirilərək tolerantlıq səviyyəsinə çatdırılmışdır. Dirlərəsi dialoqun yaradıcılıqla inkişaf etdirilməsinin davamı kimi formalaşmış tolerantlıq siyasəti hazırkı mərhələdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin azərbaycançılıq təlimində əsas müddələrdən biri kimi mühüm yer tutur. Tolerantlıq - dini dözümlüklü müstəqil Azərbaycan dövlətinin yeni tarixi mərhələdəki dövlət siyasətinin ana məddələrindən biridir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına görə ölkəmizdə dinin dövlətdən ayrılması baxmayaraq, dirlərəsi münasibətlər dövlət səviyyəsində vahid qayda da tənzimlənir. Müxtəlif dirlərin daşıyıcıları olan şəxslər, ailələr, icmalar, qurumlar arasında dostluq, əməkdaşlıq, məhraban insani münasibətlər hökm sürür. Bu, hazırda yer üzündə analoqu olmayan və ya çox az mümkün olan əhəmiyyətli bir nəticədir. Bu, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev tərəfindən millətlərə münasibətlər və dirlərəsi dialoq sahəsində möhkəm əsasları yaradılmış, böyük təməlləri atılmış bu işin yaradıcılıqla inkişaf etdirilməsinin mühüm yekunudur. Bu, ölkəmizdə Prezident İlham Əliyevin apardığı düşünülmüş siyasətin böyük bəhrəsidir. Məhz Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi məqsədyönlü siyasət multikulturalizmi və tolerantlıq ölkə həyatının zəruri faktoruna çevirmişdir. Ona görə də ölkəmizdə artıq multikulturalizmin Azərbaycan modeli formalaşmışdır. Multikulturalizmin Azərbaycan modeli Azərbaycanda sabit və məqsədyönlü şəkildə inkişaf edən müasir cəmiyyətin əsas hərkətverici qüvvələrindən biridir. Nəticə etibarilə azərbaycançılıq ayrılma tərkib hissəsi olan multikulturalizm və tolerantlıq müasir Azərbaycan cəmiyyətinin bütöv mənavi simasını müəyyən edir.

Bütün bunlara görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Sivilizasiyalarda Alınsının VII Qlobal Forumunda multikulturalizmin mahiyyəti və əhəmiyyəti haqqında aşağıdakı fikirləri və qənaətləri bu istiqamətdə aparılmış məqsədyönlü siyasətin əsas yekunlarını və başlıca vəzifələrini çox dolğun şəkildə ifadə edir: "Multikulturalizmin alternativiyə yoxdur. Əlbəttə bəzə məlumdur ki, bunnula bağlı müxtəlif fikir və baxışlar var. Bəziləri multikulturalizmin iflasa uğradığını iddia edirlər. Ancaq müasir nümunələr var. Bizim üçün multikulturalizm dövlət siyasətidir və həyat tərzidir. Multikulturalizmin dəyərlərinin gücləndirilməsi, hesab edirik ki, müasir siyasətin çox müsbət meylli olaçaqdır. Bütün məsuliyyəti siyasətçilər bu müsbət dinamika təhəllərinə verməlidirlər".

Beləliklə, əsası ulu öndər, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş müstəqil dövlətdə azərbaycançılıq ideologiyası təlimi müasir Azərbaycanda dövlət səviyyəsində inkişaf etdirilərək dünyaya örnek ola biləcək yüksək şəkildə yaradıcılıqla davam və inkişaf etdirilir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin ölkəmizdə bərqərar etdiyi real multikultural mühit və tolerantlıq şəraiti milli-mənəvi birliyin, həmrəylik və qarşılıqlı münasibətlərin, azərbaycançılıq təliminin daha da inkişaf etdirilməsinə işıq salır. Bu isə ölkəmizin bütün sahələr üzrə hertərəfli əhəngdar inkişafının təmin edilməsinin möhkəm əsaslarını təşkil edir və dünya birliyində Azərbaycanı əhəmiyyətli dövlətlərdən birinə çevirir.

İsa HƏBİBƏYLİ,
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri, akademik